

Toespraak Kitty Jong tijdens Elisabethdagen op 10 november 2018

Hartelijk dank dat ik vandaag hier mag spreken.

Ik ben Kitty Jong, sinds 2017 vicevoorzitter van vakbond FNV. Namens de FNV ben ik ook voorzitter van de Sociale Alliantie. Een samenwerking tussen vakbonden, kerken en humanisten die strijden voor een samenleving zonder armoede.

Vakbonden en kerken lijken heel verschillende instituten. Maar in de praktijk zijn we met dezelfde dingen bezig. Zoals het, soms tegen de stroom in, proberen te herstellen van de solidariteit in onze samenleving en het erbarmen voor de mensen die in deze maatschappij buiten de boot dreigen te vallen.

De FNV is dit jaar een Offensief gestart. Zaterdag 10 november verzamelden zich duizenden mensen in Amsterdam op de Dam. De rode draad van ons Offensief is de steeds dieper wordende kloof in Nederland.

Het gaat, na jaren van crisis, weer goed met de economie. In plaats van ontslagen zijn er nu tekorten op de arbeidsmarkt. Maar veel te veel mensen merken hier niets van. De portemonnee blijft leeg. En tegelijkertijd worden de rijken steeds rijker. De kloof verdiept zich. Om de kloof te kunnen dichten is het van belang dat we allereerst bewustwording creëren en ons beseffen dat die kloof zich langs verschillende lijnen manifesteert. De eerste van de vier kloven die wij signaleren is de kloof tussen arm en rijk.

1. Arm versus Rijk

In Nederland leeft meer dan een miljoen mensen onder de armoedegrens.

Armoede is in Nederland ook niet altijd relatief.

Armoede betekent soms ook met honger naar school in slippers zonder jas in de winter.

Armoede betekent ook in de winter vroeg naar bed zodat je bespaart op energiekosten.

Armoede betekent ook dat er ruim 130.000 mensen voor hun dagelijks brood afhankelijk zijn van de voedselbank.

En dat is een grove, grove schande. En het is een grove schande dat dit Kabinet er weinig aan lijkt te willen doen.

Want hoe kan het dat er wél geld gevonden kan worden voor bedrijven en multinationals, maar dat deze regering geen geld overheeft voor het verhogen van uitkeringen?

Terwijl allang is aangetoond dat mensen met een uitkering op het sociaal minimum niet rond kunnen komen. Een gezin met twee kinderen die leven van een bijstandsuitkering komt per maand 200 euro te kort.

Waarom wordt er wel verwacht van mensen met een Wajonguitkering dat zij het met nog minder kunnen doen, maar verwachten we dit niet van miljonairs?

Waarom worden frauderende bedrijven met een milde schikking gestraft, terwijl mensen met schulden genadeloos worden gepest waardoor zij alleen maar meer in de problemen komen?

En hoe kan het, dat door de plannen van dit Kabinet vooral de hogere inkomens erop vooruitgaan en de lage inkomens niet?

Armoede kan iedereen overkomen. Het sociaal minimum voor mensen met een uitkering of AOW is té laag blijkt uit onderzoek van het NIBUD. Uit het advies van de SER over de aanpak van kinderarmoede bleek dat het merendeel van de arme kinderen werkende ouders heeft. De race naar beneden die nu aan de gang is op de arbeidsmarkt maakt zijn slachtoffers. Steeds meer werkenden komen niet rond door te kleine flexbaantjes met onzekere contracten. Het wordt voor werkenden steeds lastiger om door werk een leefbaar inkomen bij elkaar te sprokkelen. Uit het recente onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau kwam de bevestiging hiervan: mensen met een tijdelijk contract of oproepcontract lopen het grootste risico om werkend in armoede te leven.

2. Flex versus vast

Flexibele arbeid kan een goede oplossing zijn voor vervanging bij ziekte en bij pieken in de productie. Of als een - korte - eerste stap op de arbeidsmarkt.

De laatste dertig jaar zien we echter een andere beweging. Flexibel werk wordt niet ingericht als tijdelijke oplossing of als opstap naar een echte baan, maar als structurele invulling van wat normale vaste banen horen te zijn. Zo ontstaat er onzeker werk, dat minder betaalt en waar minder in wordt geïnvesteerd. Daarbij hebben flexibele werknemers meer kans om werkloos te raken, dan een vast contract te krijgen. Ook wat betreft zekerheid is het er niet beter op geworden. Had in 2005 slechts één op de zes mensen een flexibel contract, in 2018 is dat aantal één op de vier. Voor jongeren onder 35 jaar is dit aantal nog hoger. In 2005 had één op de vier jongeren een flexibel contract, in 2018 heeft bijna de helft van de jongeren een flexibel contract.

Deze week presenteerde minister Koolmees zijn oplossing om deze problemen op de arbeidsmarkt op te lossen door middel van de Wet Arbeidsmarkt in Balans.

De FNV noemt deze wet de Wet Arbeidsmarkt UIT Balans, omdat de wet geen structurele oplossingen biedt voor de problemen die er zijn. Het vaste contract is geen probleem, maar juist de enorme toename aan flexibele contracten zelf is het probleem. En dat wordt met deze wet alleen maar erger, omdat werkgevers een langere proeftijd kunnen hanteren en werknemers weer drie jaarcontracten kunnen krijgen. Mensen zitten straks dus nog langer in de flexmolen. Bovendien wordt het voor werkgevers makkelijker om werknemers te ontslaan.

De flexibilisering is geen natuurverschijnsel. Het is een typisch Nederlandse ziekte welke zich bovengemiddeld vaak afspeelt in binnenlandse marktsectoren en niet kan worden verklaard door globalisering en technologisering. Ook eerdere ontslagversoepelingen, zoals het verlagen van de kantonrechtersformule en de introductie van de WW-vriendelijke beëindigingsovereenkomst, hebben niet geleid tot minder onzeker werk. En de Wet Arbeidsmarkt in balans zal dat dus ook niet doen.

Voor jongeren is deze vorm van onzeker werk de norm geworden, met alle gevolgen van dien. Terwijl 85% van de jongeren onder de 35 zegt een vaste baan erg belangrijk te vinden. Deze onzekerheid heeft grote gevolgen voor het opbouwen van een fatsoenlijk bestaan. Jongeren zetten hun leven in de pauzestand. Een huis vinden gaat steeds lastiger, investeringen in carrièreontwikkeling blijven uit en zelfs de kinderwens wordt uitgesteld.

Jonge vrouwen met een flexcontract krijgen volgens het CBS later kinderen dan vrouwen met een vast contract. Ze wachten met het krijgen van kinderen totdat ze een vast contract krijgen. En die beslissing is te begrijpen wanneer je weet dat vrouwen met een flex of uitzendcontract een zeer groot risico lopen om hun baan te verliezen als gevolg van de zwangerschap.

3. Man versus vrouw

Afgelopen maandag stond de FNV stil bij de loonkloof tussen mannen en vrouwen. Nog altijd verdienen vrouwen gemiddeld 15,5% minder per uur dan mannen. Dat vrouwen 15,5% minder per uur verdienen dan mannen is schokkend. Nog schokkender is het dat het verschil in gemiddeld jaarinkomen tussen mannen en vrouwen maar liefst 47,5% bedraagt. In dit opzicht doet Nederland het slechts van alle landen in de Europese Unie.

Dat concludeerde ook onderzoeksbureau McKinsey. De arbeidsmarktpositie van vrouwen is anno 2018 nog niet gelijk aan die van mannen. Vrouwen werken veel minder uren dan mannen, verdienen minder salaris, zitten minder vaak in leidinggevende posities en ervaren veel meer geweld en intimidaties. En nee, het is geen eigen keuze van vrouwen om minder uren te werken. Veel vrouwen bevinden zich in de deeltijdklem. Er zijn in Nederland beperkte voorzieningen om werk en zorg te combineren omdat zo veel vrouwen in deeltijdbanen werken, maar omdat er zo weinig voorzieningen zijn blijven vrouwen ook deeltijd werken. Met alle gevolgen van dien, want nog niet de helft van alle vrouwen is financieel onafhankelijk, oftewel: verdient het minimumloon. Oxfam, een organisatie voor ontwikkelingswerk publiceerde deze week een rapport over de ervaringen van werkende vrouwen in armoede. Daaruit bleek dat Nederland één van de Europese landen is waar het risico voor werkende vrouwen om in armoede te leven het grootst is.

Onderzoeksbureau McKinsey concludeerde dat er sprake is van een systemisch probleem en dat vraagt om een systemische oplossing.

En daar is het nu de hoogste tijd voor: er moet een samenhangend stelsel komen van betaald ouderschapsverlof, goede betaalbare kinderopvang, moderne schooltijden en zeggenschap over werktijden om de kloof tussen mannen en vrouwen als het gaat om werken, inkomen en zorgtaken te overbruggen.

En dan kom ik bij de laatste kloof:

4. Gezond versus ziek

Misschien zijn mensen met een arbeidsbeperking voor veel nu nog gezonde werkenden ver van hun bed. Maar ook als je gewoon ziek wordt en dat wat langer blijft, worden je rechten steeds verder onderuit gehaald. De onafhankelijke bedrijfsarts die een zwaarwegend en zorgvuldig advies gaf over je re-integratie is al een aantal jaar op zijn retour.

Re-integratiebureaus, betaald door de werkgever, zetten steeds vaker de toon. Werkgevers willen nóg verder gaan: de bureaus moeten inzage krijgen in de medische gegevens.

Natuurlijk heeft de FNV hier fel protest tegen aangetekend.

Als het erop lijkt dat je binnen twee jaar nog niet beter bent, kom je in een heel andere molen terecht. Je denkt in aanmerking te komen voor een loongerelateerde arbeidsongeschiktheidsuitkering, een werknemersverzekering. Maar in de praktijk zijn potentieel arbeidsongeschikte werknemers overgeleverd aan een absurde theoretische keuring. Daarvan is de uitkomst voor een grote groep vooral laagbetaalden dat zij er niet

voor in aanmerking komen. Terwijl zij in werkelijkheid maar zeer beperkt in staat zijn te werken.

Bovendien is de hoogte van de uitkering afhankelijk van of je nog werkt of niet. Of je je 'restverdien capaciteit' benut, in jargon. Kun je geen werk vinden, dan krijg je slechts een percentage van de minimale arbeidsongeschiktheidsuitkering. Aangevuld met bijstand - meer mensen in de bijstand dus. Die bijstand is bovendien flink lager dan een arbeidsongeschiktheidsuitkering en wordt door gemeenten betaald. En dat levert een flinke bezuiniging voor de schatkist op.

Mensen met een beperking zouden in theorie op de arbeidsmarkt gewoon werk moeten kunnen vinden, maar dat komt maar mondjesmaat van de grond. Vooral de overheid zelf heeft heel veel moeite om de in het kader van de banenafpraak beloofde arbeidsplaatsen te creëren. De sociale werkvoorziening die in veel gevallen soelaas zou kunnen bieden wordt in moordend tempo ontmanteld. Tegelijkertijd komt het ministerie van sociale zaken naar buiten met ideeën over de verdere versobering van de arbeidsongeschiktheidsverzekering, een nog theoretischer keuring voor arbeidsongeschikten en met het abjecte plan voor loondispensatie voor mensen met een arbeidsbeperking. Opnieuw tegen de afspraken in.

Kortom: dit kabinet lijkt weg te komen met het breken van afspraken, grijpt eenzijdig in de voorwaarden van werknemersverzekeringen in en bezuinigt en passant vele honderden miljoenen. Dat leidt tot een nieuwe tweedeling in onze maatschappij, waarbij gezondheid het onderscheid maakt.

Er wordt de laatste tijd geschreven over het dreigende einde van de verzorgingsstaat, waarbij de afbraak van de zorg voor mensen met een arbeidsbeperking nu een laatste te nemen horde is. Daar kunnen we gerust de zorg voor mensen die ziek zijn geworden aan toevoegen.

De FNV staat voor een menswaardige maatschappij. Een maatschappij waar mensen die de pech hebben een arbeidsbeperking te hebben of (chronisch) ziek te worden, niet over de rand van de beschaving worden geduwd, maar een volwaardige plaats in onze samenleving hebben. Essentieel is daarbij een volwaardig werknemerschap voor iedereen die wil en kan werken. Daarbij moeten mensen kunnen leven van de bijstand; het sociaal minimum moet omhoog en niet omlaag.

Hoe kun je die afbraak van de verzorgingsstaat voor zieken en arbeidsbeperkten ombuigen? Nog in deze kabinetsperiode willen we dat zieke werknemers een menswaardiger begeleiding krijgen. Wat betekent dat concreet?

Geef bedrijfsartsen de onafhankelijke en zwaarwegende adviespositie bij de re-integratie van zieke werknemers die hun toekomst. Alle kabinetsplannen over aanscherping van regelingen rond arbeidsongeschiktheid: weg ermee. Herzie de keuring van arbeidsongeschikte werknemers.

Maak een einde aan de sterfhuisconstructie van de sociale werkvoorziening en geef deze bedrijven - als sociale ontwikkelingsbedrijven - een belangrijke rol bij het bemiddelen van mensen met een arbeidsbeperking naar werk.

Ik heb nu een aantal verschillende kloven besproken. En natuurlijk zijn er meer scheidslijnen in de maatschappij aan te duiden. En we moeten zeker niet vergeten dat die verschillende kloven elkaar versterken. Zo zijn vrouwen vaker dan mannen arm en hebben ze vaker een flexcontract. Mensen die leven in armoede zijn vaker ziek en stellen een bezoek aan de

dokter vaak uit, uit vrees voor de kosten. Maar de gemene deler is dat de kloof zich verdiept door het afbrokkelen van de verzorgingsstaat.

De FNV wil de discussie blijven aangaan over de wederopbouw van de verzorgingsstaat. Dat is geen links-ideologisch utopisch vergezicht. Dat is bittere noodzaak, willen we voorkomen dat de kloof tussen arm en rijk en tussen ziek en gezond een ontwrichtende uitwerking heeft op onze samenleving.

In de nabije toekomst moeten we als samenleving beslissingen nemen die van invloed zijn voor de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. De klimaatverandering dreigt desastreuze gevolgen te hebben voor het leven op aarde.

Daarom vindt de FNV dat we nú iets moeten doen om de opwarming van de aarde zoveel als mogelijk te beperken.

Maar de transitie die wij als samenleving moeten maken, moet er niet voor zorgen dat de kloof nog dieper wordt.

Niet iedereen kan de kosten opvangen om van het gas af te gaan of zijn huis energieneutraal te maken. Ook bij dit soort veranderingen moeten we als maatschappij oog hebben voor mensen die het moeilijk hebben.

De kloof is niet zó maar ineens ontstaan.

De kloof is het gevolg van een politiek van individualisering en een terugtrekkende overheid; van meer markt en minder barmhartigheid. Steeds vaker leunen mensen die leven in armoede op de charitas.

En hoe mooi ik het ook vind dat er organisaties, kerken en moskeeën zijn die zich om mensen in nood bekommeren, eigenlijk vind ik het beschamend dat de Nederlandse overheid niet in staat is of de wil niet heeft om te zorgen voor deze groep mensen.

Het is de overheid die verder is gegaan op de weg van flexibilisering, waardoor vast en flex tegen elkaar worden opgezet.

Na de Tweede wereldoorlog is de verzorgingsstaat beetje bij beetje opgebouwd. De AOW, de bijstand, de Algemene wet bijzondere ziektekosten en het ziekenfonds. Maar sinds de jaren negentig wordt deze mooie verzorgingsstaat ook weer afgebroken. En dat leidt tot grote onzekerheid in de samenleving en een ontwrichting van de maatschappij. Want hoe kan het dat in een dag twee ziekenhuizen failliet gaan en waardoor zieken in levensgevaar komen. Een ziekenhuis is iets anders dan het eerste de beste bedrijf.

Het is mijn doel als vicevoorzitter van de FNV om de kloof zo veel als mogelijk te dichten. Het is de taak van de vakbond, van de burgers, van kerken, maar zekerheid van de overheid, om een vangnet te bieden voor hen die buiten de maatschappij dreigen te vallen.

Mijn samenleving is er één waarbij we solidair zijn met elkaar, waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen en alle mensen meedoen. Waarbij een ieder een volwaardige plaats heeft in de samenleving. Verschil en diversiteit mag er zijn, maar er is altijd meer dat ons bindt. Daar wil ik voor strijden.

Kitty Jong
Vicevoorzitter FNV